

Крім того, суддя, який не повинен вирішувати питання про винуватість особи, оскільки ця функція має бути покладена на присяжних, буде зобов'язаний прийняти вердикт присяжних, що по суті становить суспільну оцінку не тільки діяння підсудного, а й якість попереднього та судового слідства.

Не можна забувати про збільшення значення участі адвоката в справі. Оскільки він на рівні з обвинуваченням зможе доводити істину в суді, маючи рівне становище та можливості для надання власних доказів.

І нарешті можуть з'явитися справедливі виправдувальні вироки у випадку, коли особа була безпідставно та без належних доказів притягнута до кримінальної відповідальності.

Вважаю, що введення в українську судову систему суду присяжних повинно привести к встановленню рівноваги між засадами змагальності та пошуком істини в процесі.

Таким чином, реальна, а не декларативна реалізація засад змагальності в вітчизняній судовій системі можлива за умови введення в неї суду присяжних.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: проект. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.aau.edu.ua/up/docs/kpk_final.html
2. Бернэм У. Суд присяжных заседателей [Текст] / У.Бернэм. – М., 1995. – С. 93.
3. Тальберг Д.Г. Русское уголовное судопроизводство [Текст]. Антологія української юридичної думки / за заг. ред. Шемшученка Ю.С. Т. 7 – К., Видавничий дім «Юридична книга». – 2004. - С. 259.
4. Білоусенко В.Г., Пилипчук П.П. Суд присяжних: яким йому бути [Текст] / В.Г.Білоусенко, П.П. Пилипчук // Вісник Верховного Суду України. – 1998. № 2. – С.15.

Науковий керівник - О.С.Іваницький, доцент кафедри кримінального процесу та правосуддя Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, кандидат юридичних наук

ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

*Тимчук Тетяна Олегівна,
аспірант юридичного*

факультету Закарпатського державного університету

Новий Кримінальний кодекс України, який набрав чинності з 1 вересня 2001 року [1], ґрунтується на Конституції України 1996 року, яка під впливом міжнародних стандартів у галузі прав людини — Загальної декларації прав людини 1948 року, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, інших міжнародно-правових актів щодо захисту прав людини закріпила систему конституційних прав і свобод з максимальним урахуванням досягнень світової і національної наукової думки та практики конституційного будівництва, рівня розвитку нашого суспільства і держави.

Мета даного дослідження – розкрити завдання Кримінального кодексу України в контексті забезпечення захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Базовими для чинного Кримінального кодексу України є такі принципи, закріплені у відповідних статтях Конституції України, як верховенство права (стаття 8); визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; відповідальність держави перед людиною (стаття 3); визнання народу носієм суверенітету, джерелом влади (стаття 5); чинність міжнародних договорів у національному праві (стаття 9); рівність у правах і гідності (стаття 21); пряма дія норм Конституції (стаття 8).

Питання взаємодії кримінального та конституційного права активно обговорювали на дев'ятому українсько-німецькому колоквиумі “Кримінальне право і конституційне право” такі українські вчені та практики, як П. Андрушко, Ю. Баулін, В. Вознюк, М. Костицький, О. Костенко, С. Лихова, В. Тихий, Н. Шепелева, С. Яценко [2, 32 – 102].

Деякі науковці-практики у своїх дослідженнях висувають проблему окреслення завдань кримінального закону. Зокрема, Т. Присяжнюк зазначає, що недосконалим визначення завдання кримінального закону можна визнати ще й тому, що в КК не визначено об'єкти, які реально охороняються кримінальним правом, а саме відносини у сфері: економічної діяльності, правосуддя, порядку управління, військової служби тощо. Це свідчить не тільки про “технічне” упущення законодавця, а й, по суті, про системну недосконалість кримінального закону (форми), оскільки у кримінальному праві (змісті) та кримінально-правовій науці сумнівів щодо виконання цих завдань не виникає [3, 35].

Аналізуючи проведені наукові дослідження, можна зазначити, що і на сьогоднішній день залишаються актуальними та вимагають подальшого вивчення питання щодо взаємозв'язку нормативних положень Кримінального кодексу України 2001 року з нормами Конституції України, які гарантують правове забезпечення прав та свобод людини і громадянина.

Беззаперечним є те, що всі цінності суспільства так чи інакше пов'язані з найвищою соціальною цінністю – людиною. Правам, свободам та обов'язкам людини і громадянина присвячено розділ II Конституції України (статті 21 – 68), в якому закріплені такі групи основних прав: фізичні, політичні, економічні, соціальні, екологічні, сімейні, культурні, особисті права.

Згідно зі ст. 21 Конституції України, всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Принцип рівності всіх прав людини стосовно громадян України конкретизовано у ст. 24 Основного Закону України, де закріплено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

В юридичній літературі наголошується на тому, що система конституційних прав і свобод людини й громадянина становить основу всіх інших прав і свобод, що закріплюються нормами галузевого законодавства [4, 166]. Конституційні права та свободи конкретизуються, деталізуються в законах, у тому числі в Кримінальному кодексі України (далі – КК України), де встановлюються засоби захисту таких прав. Конституційне право громадянина у той же час є інститутом відповідної галузі права і саме в останній воно знаходить розгорнуту конкретизацію, доповнення, необхідні для повної реалізації основного права у житті людини [5, 10]. При цьому необхідно підкреслити, що конституційні права і свободи є об'єктами захисту кримінального права та мають важливе значення у здійсненні кримінальної політики держави.

З введенням в дію нового КК України 2001 року в даній сфері правового регулювання сталися позитивні зміни у кращий бік: з'явилася ціла низка статей, які

відповідають реаліям сьогодення, і, навпаки, не були враховані статті КК України 1960 року, які з часом та зміною державного устрою втратили свою актуальність.

Необхідно також звернути увагу на те, що новий Кримінальний кодекс більш, як то кажуть, “повернутий в бік людини” [6, 92]. Це означає, що найважливішими, пріоритетними об’єктами, який він повинен захищати, стали життя, гідність, свобода, власність окремого, пересічного громадянина нашої держави, чого не було в попередньому кодексі, який насамперед був спрямований на захист державних інтересів, державної власності тощо.

Зокрема, чинний КК України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам. Ці завдання, які визначають охоронні функції кримінального закону, закріплено в ч. 1 ст. 1 КК України. Для здійснення цього завдання КК України визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили (ч. 2 ст. 1 КК України).

Отже, пріоритетним завданням КК України є охорона особистих благ людини (життя, здоров’я, волі, честі і гідності), її прав і свобод від злочинних посягань [7, 6]. У зв’язку з цим, можна стверджувати, що норми Загальної частини КК України, які визначають його завдання, присвячені безпосередньому захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Крім того, конституційні права і свободи людини і громадянина є об’єктами охорони практично всіх розділів Особливої частини КК України. Зокрема, це розділи: II – Злочини проти життя та здоров’я особи; III – Злочини проти волі, честі та гідності особи; IV – Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи; V – Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; VI – Злочини проти власності; VII – Злочини у сфері господарської діяльності; VIII – Злочини проти довкілля; IX – Злочини проти громадської безпеки; X – Злочини проти безпеки виробництва; XII – Злочини проти громадського порядку та моральності; XIII – Злочини проти здоров’я населення тощо.

З аналізу змісту вищезазначених розділів вбачається, що КК України встановлює відповідальність за порушення проголошених Конституцією України прав людини і громадянина, зокрема: права людини на життя (ст. 27 Конституції), права на повагу до гідності, свободу від катування, жорстокого, нелюдського і принижуючого гідність поводження або покарання (ст. 28 Конституції), права на свободу і особисту недоторканність (ст. 29 Конституції) тощо. Порушення всіх цих та інших прав людини, проголошених Конституцією, визнається злочинним (відповідно вбивство, нанесення тілесних ушкоджень, катування тощо) тягне за собою кримінальну відповідальність.

Порівнюючи норми КК України та Конституції України, слід зазначити, що Основний Закон України закріплює право кожної людини на охорону здоров’я, медичну допомогу та медичне страхування. А саме: ст. 49 Конституції України містить конституційні гарантії його забезпечення, відповідно до яких держава зобов’язана забезпечувати охорону здоров’я, а також забезпечувати безоплатне надання медичної допомоги у державних і комунальних закладах охорони здоров’я. Відповідальність за злочинні порушення цих конституційних норм встановлено ст. 184 КК України.

Крім того, на розвиток положень Конституції України, зокрема, ст. 43 та ст. 46 – щодо права на працю та соціальний захист, ст. 53 – щодо права кожного на освіту, прийнято відповідні норми КК України, які визначають такі суспільно

небезпечні діяння, як злочини за невивплату заробітної плати, стипендії, пенсії або інших установлених законом виплат – ст. 175 КК України, порушення права на одержання освіти – ст. 183 КК України.

Закріплене в статті 36 КК України право кожного на необхідну оборону є важливою гарантією реалізації конституційних положень про те, що кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (частина третя статті 27 Конституції України); кожен має право будь-якими не забороненими засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань (частина п'ята статті 55 Конституції України).

У ст. 65 Конституції України визначено, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Тому норми кримінального права передбачають відповідальність за такі злочини: державна зрада (ст. 111 КК України); дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК України); ухилення від призову на строкову військову службу (ст. 404 КК України); дезертирство (ст. 408 КК України).

Ст. 34 Конституції України встановлює, що будь-яке обмеження прав з расових чи національних ознак, а також проповідь расової чи національної ворожнечі карається законом. Тому ст. 161 КК України передбачає відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної приналежності чи ставлення до релігії.

Закріплене у ст. 36 КК України право кожного на необхідну оборону є важливою гарантією реалізації конституційних положень про те, що кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (ч. 3 ст. 27 Конституції України); кожен має право будь-якими не забороненими засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань (ч. 5 ст. 55 Конституції України).

Таким чином, конституційні права і свободи є об'єктами захисту кримінального права. Норми чинного КК України ґрунтуються на положеннях Конституції України і належать до механізму правового забезпечення охорони прав та свобод людини і громадянина. Дія КК України щодо реалізації покладених на нього завдань повинна створити необхідні умови для ефективного здійснення правосуддя і розвитку України на шляху до правової держави.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Офіційний текст. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 352 с.
2. Дев'ятий українсько-німецький колоквіум “Кримінальне право і конституційне право” // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. - № 2. – С. 32 – 102.
3. Присяжнюк Т.І. Завдання кримінального права: проблеми та перспективи // Вісник Верховного Суду України. – 2009. - № 1. – С. 35 – 37.
4. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. Посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 336 с.
5. Погорілко В.Ф., Головченко В.В., Сірий М.І. Права та свободи людини і громадянина в Україні. – К.: Ін Юре, 1997. – 52 с.
6. Ніколаєнко Н. Кримінальний кодекс України: проблеми правонаступництва та ефективності застосування // Право України. – 2006. - № 1. – С. 92 – 95.
7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. С.С. Яценка. – К.: А.С.К., 2002. – 936 с.

***Науковий керівник** – Попович Володимир Михайлович, доктор юридичних наук, проф., заслужений юрист України.*